

EMOCINIO INTELEKTO UGDYMAS IKIMOKYKLINIAME AMŽIUJE

Giedrė Slušnienė¹, Aistė Balčėtienė²

¹Klaipėdos valstybinė kolegija, ²Klaipėdos licėjus

Anotacija. Straipsnyje sisteminamos emocinio intelekto, emocinio potencialo, emocijų ir jausmų sąsajų kategorijos. Ugdyti vaiko emocinį intelektą – tai padėti jam spręsti emocines problemas, mokyti svarbių elgesio strategijų, pozityvių santykių su aplinkiniais ir kt. Emociškai ugdomi vaikai išlieka ramesni ir stabilesni įvairiose kritinėse situacijose, lengviau susitvarko su savo jausmais, net ir negatyviais, rečiau serga įvairiomis ligomis, turi mažiau pykčio ir agresijos. Straipsnyje analizuojama priemonių ir būdų sistema ikimokyklinio amžiaus vaikų emocinio (jausminio) intelekto ugdymo plėtotei bei pristatoma empirinio tyrimo, kuriame dalyvavo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai, apie ikimokyklinio amžiaus vaikų emocinio intelekto ugdymo galimybes analizė.

Reikšminiai žodžiai: ikimokyklinio amžiaus vaikai, emocijos, jausmai, intelektas, ugdymas.

Įvadas

Temos aktualumas. Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas iš esmės orientuotas į proto intelekto (mąstymo, suvokimo, vaizduotės, kūrybiškumo) ir kt. gebėjimų lavinimą. Per menkas dėmesys skiriamas jausmams (emocijoms) lavinti, pamirštant, kad žmogus protauja dviem lygmenimis: mąsto ir jaučia. Jei mąsto racionaliai, tuomet būna budrus, svarstantis, sprendžiantis ir pan. Jei pasiduoda emocijoms, tuomet veikia impulsyviai, veiksmai tampa nelogiški, neracionalūs ir pan. Racionalumo ir emocionalumo santykis kinta, t. y. kuo stipresnis jausmas, tuo ryškesnis emocinis protas ir silpnesnis racionalusis mąstymas bei atvirkščiai. Destruktyvus elgesys, neigiamos emocijos ir jausmai trukdo santykių vystymuisi, o teigiamos emocijos, malonus bendravimas, bendradarbiavimas, įvertinimas, pasitikėjimas, pagarba ir tolerancija – santykius nukreipia tobulėjimo linkme ir turi įtakos veiklos kokybei (Bukantaitė ir kt., 2007).

Tyrimo problema. Kokybiškas ikimokyklinis ugdymas(is) yra daugiafunkcinė sistema, sujungianti planavimo, organizavimo, motyvavimo ir priežiūros posistemius. Naujausi tyrimai patvirtina (Minkuvienė, 2003; Butvilas, 2008; Daugytė, 2011; Butkus, 2016 ir kt.), kad emocinių įgūdžių turintys vaikai yra laimingesni, labiau saviimi pasitiki, jiems geriau sekasi mokykloje, tačiau ugdymo realybė rodo, kad ikimokyklinio ugdymo kontekste pasigendama tyrimų, praktinio pobūdžio rekomendacijų, susijusių su šio amžiaus vaikų emocijų suvokimo, mokymo jas valdyti ir efektyvaus panaudojimo kompetencijomis. Todėl ikimokyklinis ugdymas iš esmės orientuotas į vaikų proto intelekto (mąstymo, suvokimo, vaizduotės, kūrybiškumo ir kt.) gebėjimų lavinimą. Ypač menkas dėmesys skiriamas jausmams (emocijoms) lavinti. Nuošalyje lieka emocijų kokybės (nustebimo, džiaugsmo, pasibjaurėjimo,

pasipiktinimo, nerimo, liūdesio ir kt.); dinamikos (trukmės, intensyvumo, ir kt.) ir išorinės išraiškos (kalbos, gestų, mimikos) aspektai. Nors proto ir emocijų intelektai tarpusavyje susiję, tačiau turi ir specifinių skirtumų, kurie sukelia daug neišaiškumų interpretuojant emocijų ir jausmų sąvokas.

Ieškant atsakymų į šiuos probleminius klausimus: Ar neigiamos emocijos ir jausmai, kuriuos vaikai patiria ugdymo(si) procese, išties, trukdo santykių vystymuisi, veiklos kokybei ir rezultatams? Ar ikimokyklinio ugdymo(si) aplinkoje išnaudojamos visos galimybės vaikų emocijoms ir jausmams lavinti? - buvo suformuluotas toks **tyrimo objektas** – vaikų emocijų ir jausmų raiškos plėtotė ikimokyklinio ugdymo aplinkoje.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti emocinio intelekto ugdymo teorines prielaidas ir praktines galimybes ikimokyklinio ugdymo aplinkoje.

Užsibrėžtam tikslui įgyvendinti, išsikėlėme šiuos **tyrimo uždavinius**:

- atskleisti emocinio intelekto bei su juo susietų kategorijų interpretaciją;
- pagrįsti tikslingo emocinio intelekto ugdymo teorines prielaidas;
- įvertinti vaikų emocinį (jausminį) potencialą, jo ugdymo galimybes ikimokyklinio ugdymo aplinkoje.

Tyrimo metodai

Teorinis. Mokslinės literatūros analizė, sisteminimas ir apibendrinimas.

Empirinis. Apklausos raštu metodas, padėjęs iširti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų vertinimus, susijusius su šio amžiaus vaikų emocinio (jausminio) intelekto ugdymo galimybėmis.

Statistinis. Apklausos statistinė duomenų analizė. Surinktiems duomenims apdoroti naudota aprašomoji statistika.

Emocinio intelekto samprata

Emocinio intelekto, emocinio potencialo kategorijos edukologijos moksle (ypač Lietuvoje) nėra pakankamai išplėtos, todėl emocinis intelekto ugdymas nėra išvystytas iki reikiamo ar norimo lygmens.

Emocinis intelektas – tai tarsi trijų sudedamųjų dalių derinys (Žumbakienė, 2009):

- savęs pažinimas – ką jaučiu ir kaip su tuo tvarkausi;
- kitų pažinimas – sugebėjimas suprasti, ką jaučia kiti;
- savireguliacija – sugebėjimas suderinti savo jausmus ir poreikius su kitų jausmais ir poreikiais taip, kad visi galėtume jaustis gerai ir pasiektume tai, ko trokštame.

Lemme (2003, p. 150 – 151) išskyrė šiuos du emocinio intelekto aspektus:

- vidinis-asmeninis intelektas – tai sugebėjimas suprasti savo pačių vidinį pasaulį (savęs valdymą, emocinį atsparumą, pasitikėjimą, savigarbą ir kt.);
- tarpasmeninis intelektas – tai sugebėjimas suprasti kitus žmones, juos gerbti, tenkinti jų poreikius ir kt.

Emocinis intelektas, kuris dažnai lyginamas su intelekto koeficientu (IQ), reiškiasi šiose srityse (Goleman, 2009, p. 75):

- pažįstant savo jausmus. Savivoka, jausmų atpažinimas yra emocinio intelekto pagrindas; valdant emocijas. Gebėjimas valdyti savo jausmus, pakreipti juos tinkama linkme – priklauso nuo savivokos;
- siekiant tikslo. Siekiant užsibrėžto tikslo svarbu suvaldyti savo jausmus, kad galima būtų išlaikyti dėmesingumą, kryptingai elgtis, gerai atlikti darbą, veikti kūrybingai;
- stengiantis suvokti kitų žmonių jausmus. Tai būtina bendraujant, siekiant bendrų tikslų;
- puoselėjant žmonių tarpusavio santykius. Bendravimo menas glaudžiai susijęs su gebėjimu valdyti kitų žmonių jausmus.

Potencialas (bendramoksliniu požiūriu) – pajėgumo laipsnis: asmens, visuomenės, valstybės galimybės tam tikroje srityje. Emocinis potencialas susijęs su žmogaus jausmais.

Siūlome tokį emocinio potencialo apibrėžtį: emocinis potencialas – tai aplinkos reiškinijų ir situacijos reikšmių išgyvenimo pajėgumo laipsnis: asmens, visuomenės, valstybės galimybės suvokti, valdyti ir tinkamai panaudoti emocijas.

Suprantama, kad kiekvienas individas turi iš dalies įgimtą ir išsiugdytą emocinį potencialą.

Aramavičiūtės tyrimo duomenimis (2005), tarp emocijų, teikiančių ugdytiniams maloniausius išgyvenimus, buvo paminėtos praxinės (susijusios su judėjimu, veikla) ir komunikacinės, mažiausiai – estetinės ir gnostinės (susijusios su pažinimu).

Emocinio intelekto ugdymas

Goleman (1995) išskyrė sėkmei svarbių savybių derinį. Pasirodė, kad šios savybės daug labiau susijusios su žmogaus sugebėjimu pažinti savo ir kito žmogaus emocijas nei su kokiais nors intelektualiais gabumais. Pastaruosius gana kryptingai lavina mokykla, na, o kas užsiima emocinio intelekto ugdymu?

Naujausi moksliniai tyrimai patvirtina (Goleman, 2009), kad vaikai, pasižymintys aukštesniu emociniu intelektu, sugeba tapti atsakingesniais, rūpestingesniais, laimingesniais suaugusiais. Ateityje tokie žmonės dažnai užima aukštesnes pareigas darbe, lengviau susidoroja su savo gyvenimo uždaviniais ir, bet kuriuo atveju, jaučiasi laimingesni.

Emocinio intelekto ugdymas – tai emocijų ir visuomeninių įgūdžių lavinimas, kuris trunka nemažai laiko, bet tai gali pakeisti mūsų elgesį visam gyvenimui. Tai padeda kiekvienam iš mūsų suvaldyti save bei pagerinti santykius su kitais žmonėmis.

Neale, Spencer-Arnell, Wilson (2010) išskiria šias pagrindines priežastis, kodėl reikia lavinti emocinį intelektą:

padeda gerinti santykius; geresnis bendravimas su kitais; empatija žmonėms; sąžiningesnis elgesys; didesnė kitų pagarba; didesnis pasitikėjimas savimi ir pozityvus mąstymas; sumažėjęs stresas; padidėjęs kūrybingumas; atsakingesnis mokymasis iš klaidų.

Mūsų jausmai, išties, dalyvauja visur, kad ir ką mes darytume, kokius sprendimus bėpriimtume, kokią nuomonę išsakytume. Kuo asmens emocinis potencialas aukštesnis, tuo geriau valdo jausmus ir neleidžia, kad jie jį valdytų.

Ugdymas, būtent, ir yra tas bendravimo būdas, kuris padeda mums tobulėti, judėti į priekį, keisti mūsų elgesį bei nuostatas. Ugdytojai – tai asmenys, kurie padaršina, padeda naudotis savo „šulinio turtais“. Gero ugdymo paslaptis – emocinis intelektas. Emocinis intelektas tiek ugdytojų, tiek ugdytinių iš esmės lemia ugdymo kokybę.

Emocinio (jausminio) intelekto ugdymo ikimokykliniame amžiuje empirinis tyrimas. Analizuodami ikimokyklinio amžiaus vaikų emocinio (jausminio) intelekto ugdymo galimybes, atlikome tyrimą, kurio tikslas – ištirti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų vertinimus, susijusius su šio amžiaus vaikų emocinio (jausminio) intelekto ugdymo galimybėmis.

Tiriamųjų imtis: siekiant įvertinti ikimokyklinio amžiaus vaikų emocinio intelekto ugdymo galimybes, taikytas apklausos raštu metodas. Tyrimas atliktas 2016 m. Pirmajame tyrimo etape (antrajame tyrimo etape dalyvavo tėvai, auginantys ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikus) dalyvavo 50 ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų, atrinktų atsitiktinės atrankos principu: 17 pedagogų iš privačių ikimokyklinio ugdymo įstaigų ir 33 – iš valstybinių ikimokyklinio ugdymo įstaigų.

Tyrimo procedūros: dalyvaujant tyrėjoms res-

pondentai pildė klausimyną. Taikomas apklausos metodas lėmė 100 proc. anketų grįžtamumą. Sugadintų ar iš dalies užpildytų klausimynų nebuvo. Respondentai buvo informuoti dėl tyrimo dalyvių anonimiškumo ir tyrimo duomenų konfidencialumo. Tyrimas atliktas 2016 m. vasario – balandžio mėn.

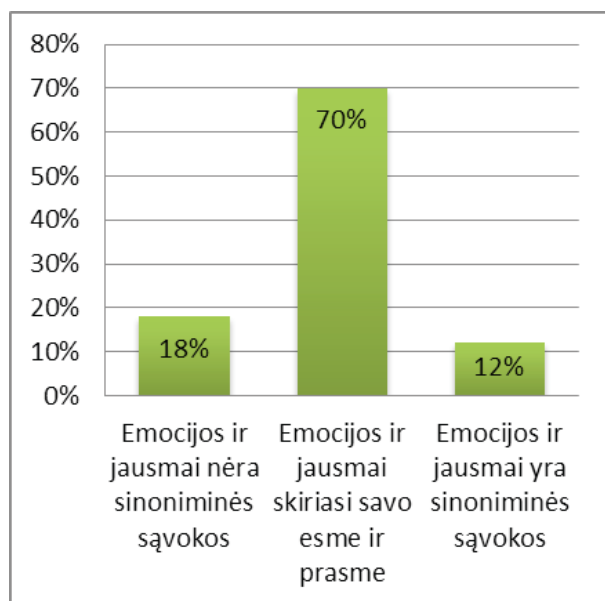
Duomenų apdorojimas: duomenys buvo apdorojami taikant statistinius metodus. Tyrimo rezultatų analizė atlikta *MS Excel* programa.

Tyrimo metodas. Pasirinkome apklausą raštu. Pedagogų apklausai buvo naudojama anketa, sudaryta iš įvadinės ir pagrindinės klausimyno dalių (dėl straipsnio apimties apribojimų, aptarsime tik tiesiogiai su mūsų tyrimo problema susijusius rezultatus).

Tyrimo rezultatų analizė

Daugelio psichologų nuomone (Jacikevičius, 1994 ir kt.), emocijos ir jausmai yra sinonimai. Kitų psichologų vertinimais (Lesinskienė, Karalienė, 2008) emocijos – tai savaiminis kūno atsakas į tam tikrą situaciją; jausmai – tai potyriai, sąmoningai suvokus tam tikras emocijas. Jie nėra tapatūs, tačiau ir emocijos, ir jausmai gali reikšti daugiau ar mažiau sudėtingų santykių išgyvenimus.

Todėl tyrimo pradžioje siekėme įvertinti respondentų sampratą apie emocijas ir jausmus. Klausėme, ar emocijos ir jausmai yra sinoniminės sąvokos?

1 pav. Respondentų nuomonės pasiskirstymas, vertinant emocijų ir jausmų sampratą

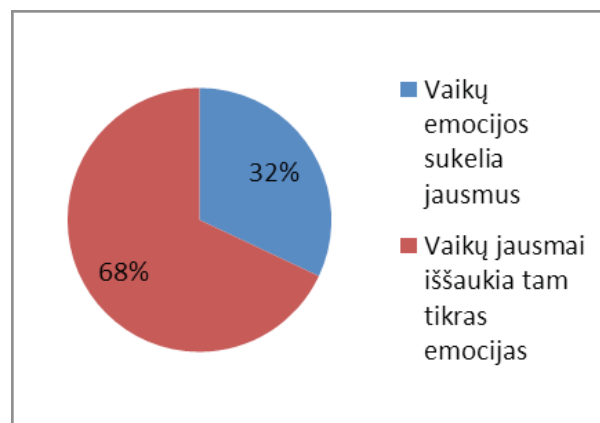
Tyrimo rezultatai parodė (1 pav.), kad didžioji dalis respondentų, t. y. 70 proc. įvertino, kad emocijos ir jausmai nėra tapačios sąvokos, t. y. skiriasi savo esme ir prasme.

Vadinasi, galima daryti prielaidą, kad respondentai linkę manyti, jog emocijos ir jausmai skiriasi savo esme ir prasme. Emocijos yra nesąmoningos,

jausmai – sąmoningi. Aukščiausia žmogaus emocijos forma – ilgalaikiai jausmai.

Siekėme sužinoti, respondentų vertinimu, kuri emocinė būseną yra pirmesnė – emocijos ar jausmai, t. y. ar emocijos sukelia jausmus, ar jausmai iššaukia emocijas.

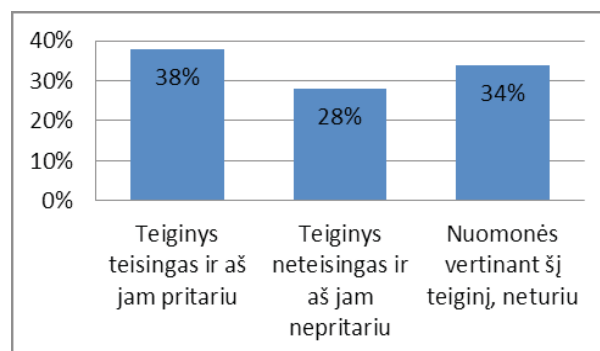
Tyrimo rezultatų analizė parodė (2 pav.), kad didžioji dalis respondentų (68 proc.) vertina, kad vaikų jausmai sukelia emocijas; priešingos nuomonės laikėsi, t. y., kad emocijos sukelia jausmus likusioji dalis respondentų (32proc.).

2 pav. Respondentų nuomonės pasiskirstymas, vertinant vaikų emocijų ir jausmų ryšį

Vaitkevičiūtė (2001) konstatuoja, kad emocijos – tai, išties, jau turimų jausmų išorinis reiškimasis. Vadinasi, galime daryti išvadą, kad vaikai, respondentų nuomone, kaskart atsidurdami kitose situacijose, negali patirti tokių pat emocijų. Tuo metu jausmais išreiškia savo esmę, o tiksliau – konkrečią vidinę būseną ir tai vyksta nuolatos.

Paprašėme, kad respondantai įvertintų šį teiginį: „vaikai, pasižymintys aukštesniu emociniu intelektu, ateityje taps atsakingesni, geriau pažins savo ir kitų jausmus, taps laimingesni“.

2 pav. Respondentų nuomonės pasiskirstymas, vertinant vaikų emocinio intelekto ryšį su atsakingumu, geresniu savęs pažinimu ir kt.

Tyrimo rezultatai parodė (3 pav.), kad tik 38 proc. respondentų mano, jog svarbu ugdyti vaikų

emocinį intelektą, suvokiant tai kaip ryšį tarp vaiko emocinių ir visuomeninių įgūdžių lavinimo. Likusioji dalis respondentų (62 proc.) nepritaria arba neturi nuomonės šiuo klausimu. Mokslininkai konstatuoja, jog sprendžiant konkrečius gyvenimo uždavinius, labai svarbus emocinis intelektas, todėl, norint, kad vaikas jį turėtų aukštą, būtina ugdy-

ti jautrumą ir socialumą aplinkai.

Paprašėme, kad respondentai įvertintų pozityvias ir negatyvias emocijas, kurias vaikai patiria ugdymo procese ikimokyklinio ugdymo įstaigoje (turėjo sunumeruoti dažnumo tvarka nuo dažniausiai iki rečiausiai).

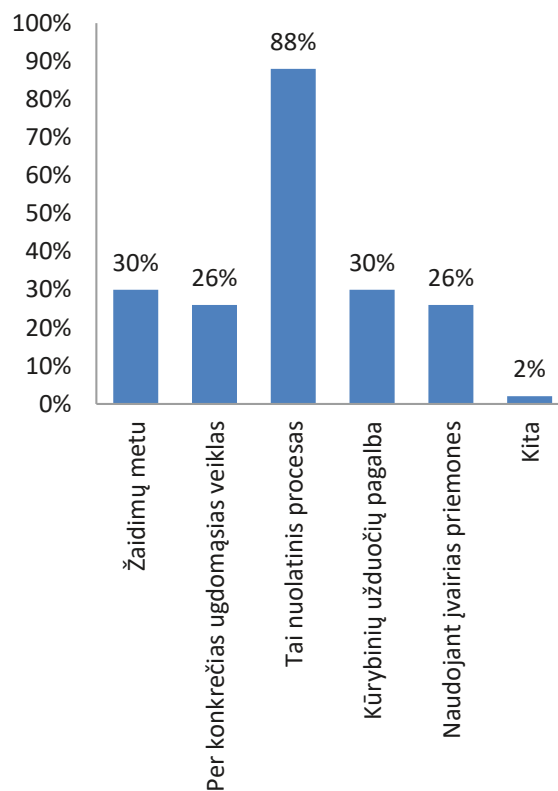
1 lentelė Pedagogų nuomonės pasiskirstymas, įvertinant pozityvias ir negatyvias emocijas, kurias tenka patirti vaikams

Pozityvios emocijos	Įvertinimas (proc.)	Negatyvios emocijos	Įvertinimas (proc.)
Aktyvumas	6,5	Stresas	636
Ramumas	6,02	Pavydas	6,12
Tikslų siekimas	5,74	Agresija	6,10
Laimingumas	5,62	Nuvertinimas	5,98
Supratingumas	5,56	Baimė	5,6
Džiaugsmas	5,18	Abejingumas	5,56
Pasitikėjimas	5,18	Pyktis	5,36
Paskatinimas	5	Neobjektyvus įvertinimas	5
Teigiamas įvertinimas	4,78	Nuobodulys	4,78
Draugiškumas	4,58	Pasyvumas	4,58

Tyrimo rezultatai parodė (1 lentelė), kad kaip dažniausiai patiriamą pozityvią emociją respondentai nurodė aktyvumą, o kaip dažniausiai patiriamą negatyvią emociją nurodė stresą. Benesch (2001) konstatuoja, kad emocinių išgyvenimų kaita priklauso nuo to, ar sekasi patenkinti savo poreikius, ar ne. Jeigu norai nesunkiai įvykdomi, kyla pasitenkinimo jausmas, patiriamos teigiamos emocijos; jeigu asmeniui sunku ar neįmanoma patenkinti poreikio, jei veikla neduoda teigiamų rezultatų, kyla nusivylimas, neigiamos emocijos, išlieka stresas, įtampa. Vadinasi, galime daryti prielaidą, kad, tenkinant su ugdymu susijusius poreikius, vaikų emocijos kinta (kiekvieną dieną patiria šimtus emocijų, kurios labai greitai kinta). Nerealizavę savo poreikių, jausdami nepasitikėjimą savimi, išgyvendami nuolatinį stresą ir kt. vaikai jaučia pyktį, įtampą ir kt. negatyvias emocijas.

Aktyvumas, tikslų siekimas, laimės pojūtis, kuriuos kaip pozityvias emocijas dažniausiai patiria vaikai, mūsų respondentų vertinimais, gali būti siejami su įdomia veikla, teigiamais rezultatais, įdomiais žmonėmis, turiningai leidžiamu laiku ugdymo įstaigoje ir pan.

Džiaugsmo būseną dažniau tenka išgyventi tada, kai vaikai užsiimama įdomia ir smagia veikla. Tyrimo metu pateikėme klausimą: Kokių veiklų metu ugdote vaikų emocijas ir jausmus?

4 pav. Respondentų nuomonės pasiskirstymas, įvertinant veiklas, kurių metu ugdomos vaikų emocijos ir jausmai

Tyrimo rezultatai rodo (4 pav.), kad didžioji dalis respondentų (88 proc.) supranta, kad emocinio intelekto ugdymas – ilgas ir nuoseklus darbas, todėl jį stengiasi vykdyti kiekvieną dieną įvairių veiklų metu. Dažniausiai pedagogai pasitelkia žaidimus ir įvairias kūrybines užduotis (po 30 proc.). Apibendrinant galima pritarti Liubertienės ir kt. nuomonei (2015), jog vystyti emocinį intelektą galimybių yra ne ką mažiau nei protinį. Ugdymas bus efektyvus, kai jį tinkamomis aplinkybėmis pateiks emociškai intelektualus pedagogas.

Respondentų paprašėme, kad penkių balų skalėje, kur penki yra aukščiausias vertinimas, o vienas – žemiausias, mūsų pateiktose srityse (pažįstant savo jausmus; valdant emocijas; siekiant ugdymo(si) tikslų ir rezultatų; stengiantis suprasti kitų žmonių jausmus; puoselėjant žmonių tarpusavio santykius) įvertintų vaikų emocinį intelektą.

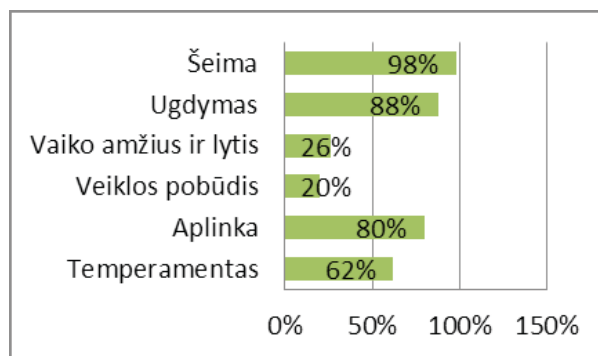
2 lentelė. Pedagogų nuomonės pasiskirstymas, įvertinant savo grupės vaikų emocinį intelektą

Teiginiai	Įvertinimas
1. Supranta kitų žmonių jausmus	3,84
2. Padeda kitiems žmonėms jaustis geriau, ypač tada, kai jie nusivylę, nusiminę	3,24
3. Geba siekti tikslų ir aukštų ugdymo(si) rezultatų	3,42
4. Geba valdyti savo emocijas	2,28
5. Supranta ir moka įvardinti savo jausmus	2,14

Tyrimo rezultatų analizė parodė (2 lentelė), kad, respondentų nuomone, šio amžiaus vaikų emocinis intelektas geriausiai atsiskleidžia, stengiantis suprasti kitų žmonių jausmus.

Pastangos teisingai suvokti kitų žmonių jausmus – būtinos ugdymo(si) procese bendraujant, bendradarbiaujant. Ši savybė būtina tiems, kurių veikla susijusi su ugdymusi. Vaikai, gebantieji įsijausti į kitų jausmus, turi puikią socialinę „klausą“, leidžiančią geriau suvokti kitų šio proceso narių reikmes ir troškimus. Respondentai žemiausiai įvertino vaikų gebėjimą suprasti savo jausmus. Vadinasi, galima daryti prielaidą, kad, respondentų nuomone, yra mažai vaikų, kurie gerai suvokia savo jausmus, todėl jiems sunkiau spręsti konkrečius gyvenimiškus uždavinius (pvz., konfliktines situacijas), sunkiau tvarkytis gyvenime, o dėl nutikusių blogų dalykų pirmiausia kaltina ne save, o aplinką. Jų šūkis – „aš nekaltas – aplinka kalta“. Tokiems vaikams stinga ir emocinio stabilumo.

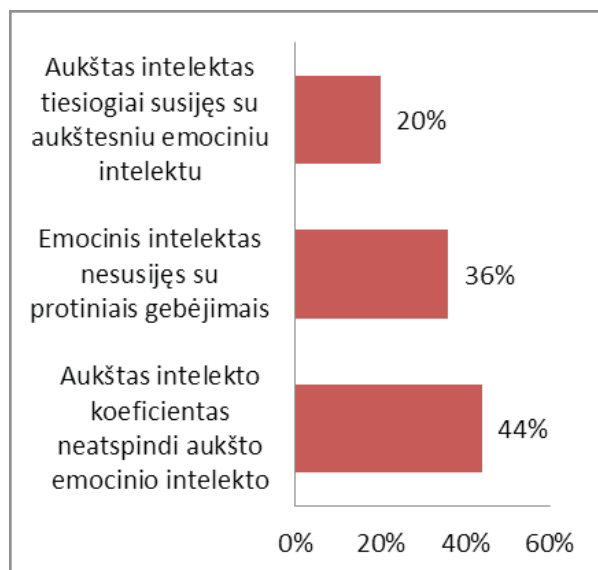
Klausėme, kas, respondentų nuomone, turi didžiausią įtaką aukštam vaikų emociniam intelektui.

5 pav. Respondentų nuomonės pasiskirstymas, įvertinant veiksnius, turinčius didžiausią įtaką vaikų emociniam intelektui

Pasak Liubertienės ir kt. (2015), emocinis intelektas gali priklausyti nuo asmens amžiaus, lyties, gyvenamosios vietos, šeimos ir kt. Didžioji dalis tyrimo dalyvavusių pedagogų nurodė, kad vaikų emocinis intelektas daugiausia priklauso nuo šeimos (98 proc.); nuo ugdymo (88 proc.) ir nuo aplinkos (80 proc.). Apibendrinant galima konstatuoti, jog tyrimo dalyvavę pedagogai, skirtingai nei nemaža dalis mokslininkų, nelinkę manyti, kad intelektas yra „gamtos duotas stogas“, kurį labiau lemia genetika, o ne tam tikri veiksniai.

Buvo įdomu sužinoti, ar aukštas vaiko intelekto koeficientas, tyrimo dalyvavusių pedagogų nuomone, atspindi ir aukštą jo emocinį intelektą.

6 pav. Respondentų nuomonės pasiskirstymas, įvertinant sąsajas tarp vaiko intelekto ir emocinio intelekto

Kartais manoma, kad rezultatai mokykloje nesvarbūs – svarbu aukštas emocinis intelektas. Remekaitė, Lekavičienė konstatuoja (2002), kad šie pavyzdžiai suabsoliutinami ir, iš tiesų, egzistuoja ryšys tarp aukštų pažymių mokykloje ir aukštesnio emocinio intelekto. Tyrimo rezultatai parodė (6 pav.), kad šiek tiek mažiau nei pusė (44 proc.) tyri-

me dalyvavusių respondentų mano, kad aukštas intelekto koeficientas neatspindi visų pažintinių vaiko gebėjimų, o protiniai gebėjimai nėra svarbesni už emocinį intelektą. Galima daryti išvadą, kad emocijos nėra prastesnis dalykas už loginį mąstymą, o aukštas emocinis intelektas neretai gyvenime duoda daugiau privalumų negu šiaip intelektas.

Išvados

1. Emocijos ir jausmai nėra sinonimai, nors aiškios ribos tarp jų negalėtume nubrėžti. Galime teigti, kad emocijos, tai asmens būsenos priežastis, jausmai – pasekmė. Kita vertus, išgyvenami jausmai gali skatinti tam tikrų emocijų atsiradimą. Emocinį intelektą lemia asmens emocinis potencialas, padedantis žmogui suvokti savo ir kitų jausmus bei juos suderinti.
2. Aukštas vaiko intelekto koeficientas dar negarantuoja aukšto jo emocinio intelekto. Naujausi tyrimai patvirtina, kad emocijų įgūdžių turintys vaikai yra laimingesni, labiau savimi pasitiki, jiems geriau sekasi ugdymo įstaigoje. Geriausi rezultatai pasiekiami tada, kada emocinio intelekto ugdymas pradamas kuo anksčiau ir kuo įvairesniais būdais.
3. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai suvokia, kad emocijų ir jausmų tapatinti negalima, nes emocijos – tai jau turimų jausmų išorinis pasireiškimas, todėl ugdymo(si) procese vaikų emocijos kinta, t. y. vienodai dažnai pasireiškia tiek negatyvios, tiek pozityvios emocijos. Emocinio intelekto ugdymas – ilgas ir nuoseklus darbas, todėl pedagogai jį stengiasi vykdyti kiekvieną dieną ir įvairių veiklų metu. Dažniausiai pasitelkia žaidimus ir įvairias kūrybines užduotis. Respondentai sutinka, kad ugdymo procese reikėtų vienodai ugdyti tiek protinį, tiek emocinį vaikų intelektą.

Literatūra

1. Aramavičiūtė, V. (2005). Auklėjimas ir dvasinė asmenybės branda. Vilnius: Gimtasis žodis.
2. Benesch, H. (2001). Psichologijos atlasas. Vilnius: Alma Litera.
3. Bukantaitė, D., Misiūnaitė, S., Šlentnerienė, V. (2007). Estetinių kategorijų ir emocijų raiška profesinėje mokykloje. T. 14, 10-23.
4. Butkus, G. (2016). Vaikų emocinis intelektas – ką būtina žinoti tėvams. www.moteris.lt/psichologija
5. Butvilas, T. (2008). Šeimoje netektį patyrusių vaikų saviidentifikacijos poreikis kaip socializacijos veiksnys//Acta Paedagogica Vilnensia, 20, 213-224.
6. Daugytė, L. (2011, balandžio 18). Vaikų emocinio intelekto lavinimas. <http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/bendri-straipsniai/vaiku-emocinio-intelektu-lavinimas-/8897>
7. Goleman, D. (2009). Emocinis intelektas. Vilnius:

Presvika.

8. Goleman, D. (1995). Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. New York: Bantam Books.
9. Jacikevičius, A. (1994). Siela, mokslas, gyvenimas. Vilnius: Žodynas.
10. Lemme, B. H. (2003). Suaugusiojo raida. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
11. Lesinskiene, S., Karalienė, V. (2008). Emocinės raidos įtaka tolimesniam vaiko asmenybės vystymuisi. Vilnius: ŠMM.
12. Liubertienė I., Kunickienė R., Zabulytė Kupriūnienė J. (2015). Socialinių emocijų kompetencijų lavinimas ugdymo įstaigose// Socialinė sveikata. 2 (4), 90-101.
13. Minkuvienė, E. (Sud.) (2003). Priešmokyklinis ugdymas ir pradinė mokykla: patirtis, idėjos. Šiauliai: K. J. Vasiliausko įmonė.
14. Neale, S., Spencer-Arnell, I., Wilson, L. (2010). Emocinis intelektas ir ugdymas. Vilnius: UAB Verslo žinios.
15. Psichologijos žodynas. (1993). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
16. Remeikaitė, I., Lekavičienė, R. (2002). Emocinis intelektas ir jo vertinimo problemos// Psichologija, 26, 54-65.
17. Vaitkevičiūtė, V. (1985). Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija.
18. Žumbakienė, R. (2009, gegužė). Emocinis intelektas: suprasti save ir kitus//Aš ir psichologija. 5, 5-6.

DEVELOPMENT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE IN PRE-SCHOOL AGE

Summary

The concept of emotional intelligence became popular not long ago, in 1995 (D. Goleman). Emotional intelligence is the capacity of individuals to recognize their own and other people's emotions, and it hardly has any relations with their intellectual capabilities. Recently, mental capacities have been purposefully developed and who minds the development of emotional intelligence?

To answer this question, the study subject was defined, i.e. the development of the expression of children's emotions and feelings in pre-school education environments.

The aim of the research was to analyse the theoretical assumptions of and practical options for the development of emotional intelligence in the pre-school environment. The following objectives were set: to reveal the interpretation of the emotional intelligence and the categories related to it; justify the theoretical assumptions of the purposeful development of emotional intelligence; and assess children's emotional (sensual) potential as well as the possibilities of its development in pre-school education environments. The research methods included analysis of scientific literature and meta-analysis, survey and monitoring, and quantitative data analysis.

The theoretical sources state that emotions and feelings are not synonymous; the child's emotional intelligence leads to emotional potential; child's high IQ is not a warrant of his/her high emotional intelligence, which means that a child may be smart, but understand completely nothing about his/her inner world.

The results of the investigation reveal that pre-school teachers are aware that children's emotions and feelings cannot be synonymous; while learning, children experience both negative and positive emotions; the children of higher emotional intelligence are more aware of their own and others' feelings to effectively communicate and cooperate; the development of emotional intelligence is long and consistent work that teachers do every day in a range of activities, the most commonly used being games and a variety of creative tasks; educators agree that in the process of education both the mental and the emotional intelligence of children should be developed.

Keywords: preschoolers; emotions; feelings; intellect; education.

Informacija apie autorius

Dr. Giedrė Slušnienė. Klaipėdos valstybinės kolegijos docentė. Mokslinių tyrimų laukas: vaikų emocinio intelekto ugdymo galimybės; adaptacijos proceso valdymas ugdymo įstaigose; edukacinės aplinkos tobulinimas; lanksčių studijų modeliavimo galimybės ir kt.
El. pašto adresas: g.slusniene@kvk.lt

Aistė Balčėtienė. Klaipėdos licėjaus pradinio ugdymo mokytoja. Mokslinių tyrimų laukas: vaikų emocinio intelekto ugdymo galimybės; adaptacijos proceso valdymas ugdymo įstaigose; edukacinės aplinkos tobulinimas; lanksčių studijų modeliavimo galimybės ir kt.
El. pašto adresas: aiste.balctiene@gmail.com